

İlkokul Öğretim Programlarının COVID-19 Sonrası Yaygınlaşan Uzaktan Eğitime Uygunluğunun İncelenmesi

E. Seda KOÇ

¹Dr. Öğretim Üyesi, Namık Kemal Üniversitesi, SHMYO, Çocuk Gelişimi Programı

* e-mail: eskoc@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1656-8808

Geliş Tarihi/Received: 24.12.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 08.01.2021

e-Yayın/e-Printed: 09.01.2021

ÖZET

Uzaktan eğitim, öğretme ve öğrenme süreçlerinin teknoloji ve bilginin yapılandırılmış bir şekilde kullanılmasıyla gerçekleştirildiği eğitim şeklidir. Dünya genelinde yaşanmakta olan ve gündelik hayata dair hemen her eylemin değiştirilmesini zorunlu kılan COVID-19 pandemisi, eğitimin de şeklini değiştirerek uzaktan eğitime hızlı bir geçiş olmasına neden olmuştur. Bu çalışmada ülkemizde de uzaktan eğitim süreçleri aracılığıyla uygulanmasına devam eden ilkökul öğretim programlarından bazılarının (hayat bilgisi, sosyal bilgiler, Türkçe, matematik, fen bilimleri) uzaktan eğitime uygunluklarının incelenerek öğretim programlarının ve uzaktan eğitim süreçlerinin geliştirilmesine ilişkin öneriler sunulmaya çalışılmıştır. Nitel araştırma desenine göre yürütülmüş olan bu çalışma bir durum çalışması örneğidir. Çalışmada öğretim programları doküman incelemesi tekniğinden yararlanılarak incelenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre öğretim programlarda yer alan kazanımların çok büyük çoğunluğu uzaktan eğitime uyarlanabilir nitelikte olmakla birlikte uzaktan eğitim süreçlerinde öğrencilerin öğrenme kaybı yaşamamaları için belirlenen bazı kazanımların gözden geçirilerek düzenlenmesi gerektiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğretim programlarında uzaktan eğitimi işaret eden birtakım unsurlara ve kazanımlara yer verilmiş olmasına rağmen bu kazanımlar için yapılabilecek örnek yaşantılara ve değerlendirme etkinliklere yer verilmemiş olmasının programlardan uzaktan eğitim süreçlerinde istenilen verimlilikte faydalanılabilesine engel oluşturulabileceği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Eğitim, COVID 19, Öğretim Programı

Examining the Compatibility of Primary Education Curricula for Distance Education Became Common After COVID-19

ABSTRACT

Distance education is a form of education in which teaching and learning processes are carried out using technology and knowledge in a structured way. The COVID-19 pandemic, which has experienced around the world and requires changing almost every action in daily life, has changed the shape of education and caused a rapid transition to distance education worldwide. In this study, the compatibility of some of the primary education curricula (life sciences, social sciences, Turkish, mathematics and sciences), which continue to be implemented through distance education processes in our country, for distance education was examined and suggestions for the improvement of curricula and distance education processes were tried to be presented. This study, conducted according to qualitative research design, is an example of a case study. In the study, the curricula were examined using the document analysis technique. According to the findings of the study, although the vast majority of the acquisitions in the curricula are adaptable to distance education, it has been determined that some of the acquisitions should be reviewed and regulated so that students do not experience learning loss in distance education processes. In addition, it has been determined that although some elements and acquisitions that point to distance education are included in the curricula, the lack of exemplary experiences and evaluation activities that can be made for these acquisitions may create an obstacle to benefiting from the curricula in distance education processes with the desired efficiency.

Keywords: Distance Education, COVID 19, Curriculum

GİRİŞ

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanmakta olan baş döndürücü hızdaki değişim eğitim başta olmak üzere pek çok farklı alanda değişimi beraberinde getirmiştir. Eğitim alanında ortaya çıkan söz konusu değişimlere bakıldığında, bilgiye ulaşmada ve bilginin kullanılmasında teknoloji temelli bir anlayışın hakim olmaya başladığı görülmektedir. Bununla birlikte bilginin paylaşılmasında da yine teknoloji kullanımı yaygınlaşmış ve uzaktan eğitim şekli eğitimin her kademesinde sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır.

Uzaktan eğitim son 20 yıllık dönemde daha çok tanınmaya ve uygulanmaya başlamış bir eğitim şekli olmasına rağmen aslında bu kavram alan yazına oldukça uzun bir süre önce dahil olmuştur. Uzaktan eğitim, kökleri günümüzden yaklaşık üç asır öncesine kadar uzanan disiplinler arası bir alandır. Dünyada ilk uzaktan eğitim uygulaması yapıldıktan yaklaşık iki asır sonra Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş ve uzaktan eğitim düşüncesi zaman içerisinde ülkemizde de gündeme gelmiştir. 1990'lı yılların sonundan 2000'li yılların başından itibaren bilgi ve iletişim teknolojilerine ulaşabilen birey sayısının artması sonucunda uzaktan eğitim ile sunulan eğitim fırsatları artmış ve ülkemizde eğitimde ana akımın bir parçası olmuştur (Bozkurt, 2017).

Uzaktan eğitim, farklı coğrafyalardaki öğrenci, öğretmen ve öğretim materyallerinin iletişim teknolojileri aracılığıyla bir araya getirildiği bir eğitim şeklidir (Al ve Madran, 2004). Bu eğitim şeklinde, öğrenenle öğretene fiziksel olarak birbirinden uzakta (Adıyaman, 2002) olmakta, diğer bir ifade ile öğrenme süreçleri mekandan bağımsız hale gelmektedir. Şüphesiz uzaktan eğitimin sağladığı kolaylıklar fiziksel ortamlarla sınırlı değildir. Uzaktan eğitim zaman, öğrenen kişinin yaşı, sosyo-ekonomik durumu, öğrenme hızı, varsa engel durumu başta olmak üzere öğrenme süreçlerine dahil olmasını sağlayabilecek ya da engel olabilecek özelliklerinden bağımsız bir şekilde planlanabilmekte ve uygulanabilmektedir. Bu yönüyle uzaktan eğitim öğretim süreçlerinin öğrenene göre en fazla ve en kolay uyarlanabildiği öğretim şekli olma özelliğine sahiptir.

Uzaktan eğitim ile ilgili en anlaşılır ve analitik tanım, Keegan (1990 ve 1998) tarafından yapılmış olup Keegan uzaktan eğitimin 5 temel özelliği ile geleneksel öğretim ve öğrenme arasındaki farklarını şu şekilde ifade etmiştir;

- Öğretmen ve öğrencinin öğrenme sürecinin süresi aracılığıyla yarı zamanlı (sürekli olmayan) ayrılığı (bu özellik, uzaktan eğitimi geleneksel yüz yüze eğitimden ayırmaktadır),
- Bir eğitim organizasyonunun hem planlamada hem de hem öğrenme materyallerinin hazırlanmasında hem de öğrenci desteğinin sağlanmasındaki etkisi (bu özellik, onu özel çalışmalarından ayırır ve bireysel eğitim programlarından ayırmaktadır),
- Öğretmen ve öğrenciyi birleştirmek ve dersin içeriğini yürütmek için teknik medyanın kullanımı (baskı, ses, video veya bilgisayar),
- Çift yönlü iletişimin sağlanması, böylece öğrencinin kurulan diyalogdan yararlanması ve hatta diyalog başlatması (bu özellik onu eğitimde teknolojinin diğer kullanımlarından ayırmaktadır),
- Öğrenme grubunun öğrenme sürecinin süresi aracılığıyla yarı zamanlı (sürekli olmayan) ayrılığı ve böylelikle belirli aralıklarla hem öğretmek hem de sosyalleşmek için yapılan toplantılar sayesinde öğrencilerin grup içinde değil birey olarak görülmesi (Keegan, 1990.)

Uzaktan eğitim süreçleri senkron ya da asenkron öğrenme tecrübeleri ile yürütülebilmektedir. Asenkron öğrenmede öğrenciler kendi öğrenme zamanlarını seçerek uzaktan eğitim süreçlerine e-mail ya da tartışma alanları gibi farklı medya aracılığıyla dahil olabilmektedirler. Öğrenciler kendi tercihleri doğrultusunda istedikleri yer ve zamanda eğitime dahil olarak öğrenme etkinliklerini tamamlayabilmektedirler. Tam tersi olan senkron etkinlikler canlı video ve/veya sesli konferans yolu yürütülmekte ve bu süreçlerde anlık geribildirimler sunulmaktadır (Hrastinski 2008). Açıklamalarda görüldüğü gibi asenkron uygulamalar öğrenenler için zamanlama konusunda önemli bir esneklik ve beraberinde planlamada özgürlük tanıyor olsa da öğrenenlerin öğrenme süreçlerine daha fazla dahil olabilmelerini ve bu süreçlerden daha üst seviyelerde yararlanmalarını sağlamasından ötürü senkron uygulamalar öğrenmeyi daha fazla destekleyebilmektedir.

Yirminci yüzyılın sonlarına doğru yapılandırmacı yaklaşımlar uzaktan eğitim düşünce anlayışını ve uygulamaları üzerinde etkili olmaya başlamıştır. Uzaktan eğitim anlayışına yapılmış olan temel katkı her öğrencinin öğrenme sürecinde konu içeriği ile bireysel etkileşim kurması sayesinde öğrencilerin aynı dersten farklı şeyler öğrenebileceğine ilişkin farkındalığın artmış olmasıdır (Moore, 2013). Bu yönüyle uzaktan eğitim bireysel bir etkinliktir ve öğrenenler bu etkinlik içerisinde kendi öğrenme süreçleri adına karar vermektedir. Uzaktan eğitiminin öğrenenler için söz konusu özerkliği sağlayabilmesi için öğrenme süreçlerinin aşağıda yer alan özellikleri içerecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

- Tek bir öğrenci için bile olsa öğretim, öğrencilerin olduğu her yerde ulaşılabilir olmalıdır.
- Öğretime, öğrencinin öğrenmesi için daha fazla sorumluluk yüklenmelidir.
- Öğretim planı ya da sistemi öğretmenleri öğretim dışındaki görevlerden muaf tutarak eğitsel görevlerine daha fazla zaman ayırabilmeleri sağlanmalıdır.
- Öğretim sistemi öğrencilere konular, ders yöntemleri ve formatları için daha geniş seçenekler ve fırsatlar sunmalıdır.
- Öğretim sistemi, uygun olduğu şekilde, etkili olduğu kanıtlanmış tüm medya ve yöntemleri kullanmalıdır.
- Öğretim sistemi medya ile öğretim yöntemlerini birleştirerek bir konu ya da ünitenin en etkili yoldan öğretilmesini sağlamalıdır.
- Öğretimde kullanılan medya ve teknolojinin tasarım ve kullanım yönlerinden birbiri ile bağlantılı olması sağlanarak farklı medya ya da teknolojilerin birbirlerini, dersin yapısını ve öğretim planının güçlendirmeleri sağlanmalıdır.
- Öğretim sistemi öğrenciler ve öğretmenler arasındaki farklılıklara uyum sağlanabilmesini sağlayan fırsatları korumalı ve geliştirmelidir.
- Öğretim sistemi öğrenci başarısını öğrencinin çalıştığı yerle ilgili engelleri, çalıştığı oranı, çalıştığı yöntemi ve hatta çalıştığı sırayı arttırarak değil bunun yerine mümkün olduğunca doğrudan bir şekilde öğrenme hedeflerine ulaşımını bakarak değerlendirmelidir.
- Öğretim sistemi öğrencinin kısa ve uzun vadeli hedefleri, mevcut durumu ve özellikleri ile tutarlı olacak şekilde kendi başlarına başlamalarına, durmalarına ve öğrenmelerine izin vermelidir (Wedemeyer, 1981).

Yukarıda listelenmiş olan özelliklerden anlaşılacağı üzere uzaktan eğitim süreçlerinin istenilen verimlilikte yürütülebilmesi için belirli bir sistematik dahilinde planlanması gerekmektedir; bu nedenle hazırlık ve planlama aşaması uzaktan eğitim süreçlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Uzaktan eğitim yüz yüze öğrenim ile kıyaslandığında uygulanması daha kolay ve hedef kitlesi daha geniş ekonomik bir eğitim şekli olma özelliğine de sahiptir; ancak her eğitim şeklinde olduğu gibi uzaktan eğitim süreçlerinde de birtakım sınırlılıklar bulunmaktadır. Söz konusu sınırlılıklardan başlıcaları şunlardır;

- Teknoloji kullanımında zorluk çekilmesi,
- İleri derece planlama gerektirmesi,
- Anlık geri bildirim sağlamaması,
- Bazı derslerin uzaktan eğitime uygun olmaması,
- Sözlü iletişimin gelişmesine olanak vermemesi,
- Sosyal izolasyon olabilmektedir (Akt, Yeşil, 2017).

Görüldüğü gibi uzaktan eğitim her eğitim şeklinde olduğu gibi öğrenme süreçlerine getirmiş olduğu önemli avantajların dışında birtakım dezavantajları da bünyesinde barındırmaktadır. Buna karşın uzaktan eğitimin gerek geleneksel yöntemlerle çözülemeyen eğitim sorunlarının çözüm arayışlarından biri olarak kabul edilmesi, gerekse sağladığı olanak ve esneklikler nedeniyle yaygınlaşmaya devam etmekte (Özden, 2004); dolayısıyla uzaktan eğitime duyulan ihtiyaç ve bireyler tarafından olan talep giderek artmaktadır.

İçinde bulunmuş olduğumuz olağandışı dönemin getirmiş olduğu yeni yaşam koşulları eğitim uygulamalarının şeklinin de değişmesine neden olmuştur. Değişen bu süreç içinde uzaktan eğitim neredeyse dünya genelinde zorunlu hale gelerek yüz yüze eğitim uygulamalarında destekleyici rolünü bırakmış ve yüz yüze eğitim uygulamalarının çok büyük bir çoğunluğunun yerini almıştır. Bu durum ülkelerin uzaktan eğitim süreçlerine ilişkin yeni önlemler almalarını ve birtakım düzenlemeler yapmalarını zorunlu hale getirmiştir. Uzaktan eğitim süreçlerinin yürütüleceği teknolojik alt yapının düzenlenmesi ve alt yapı dahilinde kullanılacak olan içerik unsurlarının ve beraberinde değerlendirme süreçlerinin uzaktan eğitim süreçlerine uyarlanması bu önlem ve düzenlemelerde ilk akla gelenlerdir.

Yüz yüze eğitim süreçlerinde olduğu gibi uzaktan eğitim süreçlerinde de eğitim uygulamalarına yön veren temel öge öğretim programlarıdır; çünkü uzaktan eğitim süreçleri kapsamında yer alan her bir eğitsel unsur öğretim programlarında yer alan hedeflere uyumlu olmak zorundadır. Dolayısıyla öğretim programlarında yer alan hedeflerin uzaktan eğitim süreçleri aracılığıyla kazandırılabilir nitelikte olmasını gerektirmektedir. Şüphesiz aynı gereklilik öğretim programlarının diğer öğeleri için de geçerli olup programların uzaktan eğitim süreçlerinde uygulanabilecek esneklikte düzenlenmiş olması beklenmektedir.

İfade edilmiş olan bu gerekçelerden ötürü yapılmış olan bu çalışma ile uzaktan eğitim süreçlerinde kullanılmakta olan mevcut öğretim programlarının incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Öğrencilerin zorunlu eğitim süreçlerinde tanıştıkları ilk öğretim programları olmaları sebebiyle ilkökul seviyesinde yer alan mihver derslere ait programlar ele alınmıştır. Çalışmada şu sorulara yanıt aranmıştır;

- İlkokul 1-3.Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın uzaktan eğitim süreçlerine uygunluğu ne düzeydedir?
- İlkokul 4.Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın uzaktan eğitim süreçlerine uygunluğu ne düzeydedir?
- İlkokul 1-4.Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uzaktan eğitim süreçlerine uygunluğu ne düzeydedir?
- İlkokul 1-4.Sınıflar Matematik Dersi Öğretim Programı'nın uzaktan eğitim süreçlerine uygunluğu ne düzeydedir?
- İlkokul 3-4. Sınıflar Fen Bilimleri Öğretim Programı'nın uzaktan eğitim süreçlerine uygunluğu ne düzeydedir?

Uzaktan eğitim şekli, COVID 19 pandemisi nedeniyle geçici bir süreç olarak görülebilse de yukarıda sözü edilmiş olan nedenler dolayısıyla eğitim süreçleri içerisindeki rolü ve önemi şüphesiz artarak devam edecektir. Bu nedenle öğretim programlarının uzaktan eğitim süreçlerine uygunluğu geçici bir ihtiyaç olmaktan öte genel bir gerekliliktir. Bu çalışmada elde edilmiş olan sonuçların söz konusu gerekliliğin karşılanarak öğretim programlarının uzaktan eğitim süreçlerindeki verimliliğinin artırılmasına ve uzaktan eğitim süreçlerinin güçlendirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Nitel araştırma desenine göre yürütülmüş olan bu çalışma bir durum çalışması örneğidir. Nitel araştırma insanın kendi potansiyelini anlaması, sırlarını çözmesi ve çabasıyla inşa ettiği sosyal yapı ve sistemlerin derinliklerini keşfetmek için geliştirdiği bilgi üretme biçimlerindedir. Nitel yöntemle desenlenmiş araştırmalarda incelenen olay veya olgu hakkında derin bir algıya ulaşma gayreti söz konusudur (Morgan, 1996; Baltacı, 2019).

Durum çalışmaları sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi olarak tanımlanmaktadır (Merriam, 2013). Bu çalışmalarda araştırmacı zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, görsel-ışitseller, dokümanlar, raporlar) ile derinlemesine incelemekte; durumlar ve duruma bağlı temalar tanımlanmaktadır (Creswell, 2007). Durum çalışmalarında; tek bir durum ya da olaya ilişkin veriler sistematik bir şekilde toplanarak söz konusu durum/olay derinlemesine boyutsal olarak incelenmektedir (Subaşı ve Okumuş, 2017). Bu çalışmada ilkökul öğretim programları bir durum olarak ele alınarak uzaktan eğitim süreçlerine uygunlukları incelenmiş; elde edilen bulgular araştırmacı tarafından düzenlenerek sunulmuştur.

Verilerin Kaynağı

Bu çalışmada verilerin kaynağını Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) tarafından geliştirilmiş olan ilkökul 1-3.Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (HBDÖP); 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP); 1-4.Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP); 1-4.Sınıflar Matematik Dersi Öğretim Programı (MDÖP); 3-4.Sınıflar Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (FBDÖP) oluşturmaktadır. Ülkemizde zorunlu eğitim kapsamında yer alan farklı sınıf seviyelerine ve derslere ait öğretim programlarının neredeyse tamamı halen uzaktan eğitim aracılığıyla uygulanmaktadır. Senkron uygulamaların öğrenme süreçlerine sağlamış olduğu katkılardan ötürü öğretim programlarındaki kazanımlara mümkün olduğunca canlı dersler aracılığıyla ulaşılabilmesi amaçlanmıştır. Bu durumun sonucunda uzaktan eğitim süreçlerinin başından beri senkron uygulamalara olan yönelim ve gayret giderek artmış; 2020-2021 eğitim-öğretim yılı başı itibari derslerin büyük bir çoğunluğu farklı çevrimiçi uygulamalar ile yürütülmeye başlanmıştır. Bu nedenle çalışmada öğretim programlarının incelenmesinde senkron uzaktan eğitim şekli dikkate alınarak programların bu eğitim şekline uygunluğu belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada öğretim programlarının analizinden nitel araştırmalarda sıklıkça kullanılan doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir tekniktir (Wach, 2013). Bu teknik hem basılı hem elektronik (bilgisayar tabanlı ve İnternet üzerinden iletilen) belgeleri incelemek veya değerlendirmek için kullanılmaktadır (Corbin ve Strauss, 2008). Reklamlar; ajandalar; katılımcı kayıtları ve toplantı tutanakları; kılavuzlar; kitap ve broşürler; günlükler ve dergiler; etkinlik programları (basılı ana hatlar); mektuplar ve muhtıralar; haritalar ve çizelgeler; gazeteler, basın bültenleri; program önerileri, başvuru formları ve özetleri; radyo ve televizyon programı senaryoları; organizasyonel veya kurumsal raporlar; anket verileri ve çeşitli kamu kayıtları gibi pek çok belgeden doküman analizinde yararlanılabilmektedir (Bowen, 2009). Bu çalışmada öğretim programları birer doküman olarak ele alınmış olup araştırma soruları çerçevesinde analiz edilmiştir.

Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve güç analizini kanıtlayacak sayısal veriler olmadığı için geçerlik, güvenilirlik ve güç analizi yapmak zordur (Başkale, 2016). Bu nedenle nitel araştırmalarda geçerlik-güvenirlik nicel çalışmalardan farklı olarak ele alınmakta; (Yıldırım ve Şimşek, 2013) bunun yerine inanılabilirlik, sonuçların doğruluğu ve araştırmacının yetkinliği gibi ifadelerden bahsedilmektedir (Krefting, 1991). Bu çalışmada inanılabilirliği arttırmak için kullanılan en yaygın yöntemlerden biri olan uzman incelemesinden yararlanılmıştır. Araştırmacı tarafından elde edilmiş olan bulgular alan uzmanı olan 5 kişi ile paylaşılarak görüşleri alınmış; elde edilen geri bildirimler sonrasında gereken düzenlemeler yapılarak bulgular araştırmacı tarafından yorumlanarak sunulmuştur.

BULGULAR

Çalışma kapsamındaki öğretim programları uzaktan eğitime uygunlukları açısından incelendiğinde programların tamamında Türkiye Yeterlilikleri Çerçevesinde (TYÇ) belirlenmiş olan sekiz anahtar yetkinlik sunulduğu ve bu yetkinliklerden birinin uzaktan eğitim süreçleri ile doğrudan ilişkili olan “dijital yetkinlik” olduğu belirlenmiştir. Dijital yetkinlik iş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsamaktadır. Bu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca İnternet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel

beceriler yoluyla desteklenmektedir (MEB, 2018). Buna göre öğretim programlarında dijital yetkinlik adı altında öğrencilere kazandırılması hedeflenen becerilerin onların uzaktan eğitim süreçlerinden verimli bir şekilde yararlanabilmeleri ve bu süreçlere etkin olarak katılabilmeleri için sahip olmaları beklenen ön koşul davranışları içermekte olduğu söylenebilir.

Öğretim programlarında ortak başka bir başlık yer almamasından ötürü diğer başlıklar ve program öğeleri her bir öğretim programına ilişkin bulgular ayrı ayrı sunulmuştur. Bunlardan ilki olan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda anahtar yetkinliklerin yanısıra derse ait temel yaşam becerilerine de yer verilmiş olduğu tespit edilmiştir. Bu beceriler arasında yer alan “Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanma” becerisi yetkinliklere benzer şekilde uzaktan eğitim süreçlerinde öğrencilerin öncelikli olarak ihtiyaç duyacağı ve bu süreçte kullanmaları gereken temel yetkinliklerdir. Programda yer alan “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar” başlığı incelendiğinde ise bu becerilerin uygun kazanımlar aracılığıyla öğrencilere sunulması gerektiğinin altı çizildiği ve öğrenme süreçleri için düzenlenecek etkinliklerin bu anlayışla hazırlanması beklendiği belirlenmiştir. Söz konusu becerilere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Yapısı” başlığında da değinilerek programda içeriğin, genel amaçlar, temel yaşam becerileri, değerler ve kavramlar ile ünite ve kazanım bağlamında yapılandırılmış olduğu tespit edilmiştir. Buna göre HBDÖP'de yer alan becerilerin belirli kazanım ya da etkinlikler ile ele alınması yerine programın geneli ile bütünleştirilmesinin hedeflenmiş olduğu söylenebilir.

Öğretim programında yer alan kazanımlar incelendiğinde iki kazanımın uzaktan eğitim süreçlerinde öğrencilerin göz önüne almaları gereken davranışlara yönelik olduğu belirlenmiştir. Bu kazanımlar şu şekildedir;

HB.1.3.7. Kitle iletişim araçlarını kullanırken beden sağlığını korumaya özen gösterir.

Televizyon, telefon ve bilgisayar gibi kitle iletişim araçlarını bilinçli kullanmanın önemi üzerinde durulur. Kitle iletişim araçları kullanılırken dikkat edilmesi gereken noktalar ile bu araçları yanlış kullanmanın insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri vurgulanır.

HB.1.4.6. Teknolojik araç ve gereçleri güvenli bir şekilde kullanır.

Bilgisayar, televizyon, cep telefonu, tablet, oyun konsolu ve elektrikli ev aletleri gibi elektronik araç ve gereçlerin güvenli kullanımı üzerinde durulur. İnternet ve bilgisayar oyunları gibi teknoloji bağımlılığına neden olabilecek durumlar karşısında dikkatli olunması gerektiği vurgulanır. (MEB,2018)

Yukarıda yer alan kazanımlar ve açıklamaları birlikte incelendiğinde, bu kazanımlar ile uzaktan eğitiminin olmazsa olmazları olan kitle iletişim araçları ve teknolojik araçların öğrenciler tarafından doğru ve sorumlu bir şekilde kullanmalarının sağlanarak bu araçların neden olabileceği olumsuz etkilerin önlenmesinin hedeflendiği görülmektedir.

HBDÖP'deki diğer kazanımlar ele alındığında bazı kazanımların uzaktan eğitim süreçleri için düzenlenecek etkinlikler için bütünüyle uyumlu olmadığı dikkati çekmektedir. Bu sınırlılık duyuşsal alana ait bazı kazanımlarda ortak olarak “okul” ifadesinin kullanılmış ve kazanımlar aracılığıyla kazandırılmak istenen davranışların okul ve okul çevresi ile birlikte düşünülmüş olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin “HB.1.1.14. Okul içi etkinliklerde görev almaya istekli olur.” kazanımı öğrencilerin girişimcilik, sosyal katılım, iletişim, iş birliği gibi becerilerinin geliştirilmesinin istenmiş olması onlar adına değerli ve önemli olmakla birlikte kazanımda “okul içi etkinlik” ifadesine yer verilmiş olması uzaktan eğitim süreçlerinde yer verilebilecek etkinlikleri birebir karşılamamaktadır. Benzer şekilde “HB.1.1.13. Okulda iletişim kurarken nezaket kurallarına uyar.” kazanımında geçen “okulda” ifadesi nezaket kurallarının uyumunu okul ortamı ile sınırlandırmaktadır. Programda bu kazanımlara benzer nitelikte olduğu belirlenen diğer kazanımlar şunlardır;

- *HB. 1.1.3 Okula geliş ve okuldan gidişlerde güvenlik kurallarına uyar.*
- *HB.1.1.10. İhtiyaç duyduğu durumlarda okul çalışanlarından yardım alır.*
- *HB.1.4.3. Okula geliş ve gidişlerinde trafik kurallarına uyar.*
- *HB.1.1.12. Okul kurallarına uyar.*

- HB.1.4.2. Okula geliş ve okuldan gidişlerde insanların trafikteki davranışlarını gözlemler.
- HB.2.1.7. Sınıfta ve okulda yapılan etkinliklerde grupla çalışma kurallarına uyar.
- HB.2.1.9. Okulda iletişim kurarken dinleme kurallarına uyar.
- HB.2.1.10. Okulda arkadaşlarıyla oyun oynarken kurallara uyar.
- HB.2.1.11. Okulda parasını ihtiyaçları doğrultusunda bilinçli bir şekilde harcar.
- HB.3.1.7. Okuldaki sosyal yardımlaşma ve dayanışmayla ilgili çalışmalara katılmaya istekli olur.
- HB.3.1.8. Okula ilişkin istek ve ihtiyaçlarını okul ortamında demokratik yollarla ifade eder (MEB,2018).

Çalışmadaki bir diğer öğretim programı olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda dijital yetkinlikler ile bağlantılı olarak "Dijital Okuryazarlık" becerilerinin sunulduğu belirlenmiştir. Söz konusu beceri ile öğrencilerin teknolojik araç ve gereçleri teknik olarak doğru kullanabilme yeterliklerini ilerleterek bu araçları bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve yapılandırma amacıyla sistematik olarak kullanabilmeleri amaçlanmıştır. "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar" başlığında programda yer alan becerilerin kazanımlarla bire bir ilişkilendirilmiş olduğu ancak beceri öğretiminin hayat boyu öğrenme çerçevesinde ele alınabilmesi için program becerilerinin uygun görülen farklı kazanım ve öğrenme alanlarıyla da ilişkilendirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

Programda yer alan kazanımlar uzaktan eğitime uygunlukları açısından değerlendirildiğinde kazanımların büyük bir çoğunluğunun bilişsel alanın hatırlama ve anlama basamağında yer aldığı, bu nedenle söz konusu kazanımların çevrimiçi etkinlikler aracılığıyla öğrencilere etkili bir şekilde sunulabileceği tespit edilmiştir. Bununla birlikte programda "Bilim, Teknoloji Ve Toplum" başlıklı bir öğrenme alanı bulunmasına rağmen bu öğrenme alanında yer alan kazanımların uzaktan eğitim süreçlerinde kullanılan kritik becerilerden biri olan dijital okuryazarlık becerisi ile ilişkilendirilmemiş olduğu dikkati çekmektedir. Bu öğrenme alanında yer alan kazanımlarda, çoğunlukla bilim ve teknolojinin tarihsel gelişimi ile öğrencilerin yakın çevresinde yer alan ve günlük hayatında kullanabileceği teknolojik ürünlerin nasıl korunması gerektiğine odaklanılmıştır. Bu durum dersin özel amaçlarına ve içeriğine uygun olmakla birlikte programda vurgusu yapılmış olan dijital okuryazarlık becerisinin kazanımlarla yeterli düzeyde ilişkilendirilmemesine neden olmuş, diğer bir ifade ile HBDÖP'de temelleri atılmış olan beceriler istenilen yönde geliştirilememiştir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda hayat bilgisi ve sosyal bilgiler programlarında olduğu gibi derse özgü becerilerin sunulmadığı belirlenmiştir. Bunun yerine "Temalara İlişkin Açıklamalar" başlığında her bir tema kapsamında yer alabilecek konu önerileri sunulmuştur. Söz konusu temalar arasında yer alan "Okuma Kültürü" temasındaki öneriler incelendiğinde uzaktan eğitim süreçleri için önemli taşıyan dijital okuryazarlık, teknoloji okuryazarlığı, z-kitap, z-kütüphane gibi kavramların bu tema kapsamında ele alınmasının önerildiği belirlenmiştir. Benzer şekilde "Bilim ve Teknoloji" temasında uygulama süreçlerinde bilişim okuryazarlığı, sosyal medya ve teknoloji gibi konuların üzerinde durulması beklenmiştir.

Programda "Öğrenme ve Öğretme Yaklaşımı" başlığında yapılmış olan açıklamalar ile öğrenme öğretme sürecinde mümkün olduğunca bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılması ve bu teknolojilerin kullanılması öğretim stratejilerini zenginleştirilmesi önerilmiştir. Ayrıca derslerde görsel iletişim araçlarına yer verilmeli; slayt, bilgisayar, televizyon, etkileşimli tahta, internet, EBA içerikleri vb. etkin olarak kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. TDÖP'deki kazanımlar incelendiğinde, programda benimsenmiş ve altı çizilmiş olan bu yaklaşımla ve dolayısıyla uzaktan eğitim süreçleri ile doğrudan ilişkili olduğu belirlenen kazanımlar şu şekildedir;

- T.3.3.26. Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını kavrar. Bilişim teknolojileri (bilgisayar, tablet) ve iletişim araçlarında kullanılan şekil ve semboller üzerinde durulur.
- T.4.3.32. Kısa ve basit dijital metinlerdeki mesajı kavrar. Elektronik posta ve sosyal medya içeriklerine (tebrik, ilan ve duyuru mesajları vb.) yer verilir

- T.4.3.35. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır. Bilgiye erişmek için basılı ve dijital içeriklerdeki içindekiler ve sözlük bölümünden nasıl yararlanılacağına ilişkin bilgi verir

Programda 1.sınıf seviyesinde yer alan ve öğrencilerin yazma becerilerinin temellerinin doğru bir şekilde atılabilmesi için oldukça kritik olan iki kazanımın uzaktan eğitim süreçleri aracılığıyla sunulmasının birtakım sınırlılıklara sahip olabileceği tespit edilmiştir. Söz konusu kazanımlar şu şekildedir;

- T.1.4.2. Harfleri tekniğine uygun yazar.
- T.1.4.4. Rakamları tekniğine uygun yazar (MEB,2019).

Yukarıda verilmiş olan kazanımların her birinin öğrenci tarafından tam ve doğru olarak edinilebilmesi öğrencilerin yazma becerilerinin istendik yönde geliştirilmesi için önem taşımaktadır. Programda konu ile ilgili olan “İlk Okuma Yazmaya Hazırlık” başlığı altında sunulan açıklamalarda boyama ve çizgi çalışmaları esnasında öğrencilere harf ve rakamların yazılış yönlerinin gösteriminin dışında öğrencilerin bu çalışmaların öğretmenlerin gözlemleri ile birlikte yazma becerilerini doğru olarak kazanmaları ve öğrencilerin yazım estetiklerini geliştirebilecekleri nitelikte sürdürülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Programda yapılmış bu açıklamalar ve belirlenen kazanımların karşılanmış olduğu davranışlar bir arada düşünüldüğünde, bu kazanımların uzaktan eğitim süreçleri aracılığıyla verilmesinin başta okul öncesi eğitimi almamış öğrenciler olmak üzere pek çok öğrenci için yazma becerilerinin temeli olan harf ve rakamlara ilişkin biçimsel özelliklerin öğrenilmesinde muhtemel zorlukları beraberinde getireceği söylenebilir.

Matematik Dersi Öğretim Programı'nın uzaktan eğitime uygunluğu incelendiğinde programlarda ortak olarak sunulan yetkinlikler haricinde programda herhangi bir beceriye ya da konu başlığına yer verilmemiş olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte programda yer alan kazanımların tamamına yakınının uzaktan eğitim süreçlerine etkin bir şekilde yansıtılabilecek davranışları kapsadığı, üç kazanımda ise uzaktan eğitim süreçlerinde yer alan bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının önerilmiş olduğu belirlenmiştir. Söz konusu kazanımlar şu şekildedir;

- M.2.2.1.4. Geometrik cisim ve şekillerin yön, konum veya büyüklükleri değiştiğinde biçimsel özelliklerinin değişmediğini fark eder.(Uygun bilgi ve iletişim teknolojileri ile yapılacak etkileşimli çalışmalara yer verilebilir.)
- M.2.2.2.1. Yer, yön ve hareket belirtmek için matematiksel dil kullanır. (Uygun bilgi ve iletişim teknolojileri ile yapılacak etkileşimli çalışmalara yer verilebilir.)
- M.4.4.1.3. Elde ettiği veriyi sunmak amacıyla farklı gösterimler kullanır (Bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılabilir.) (MEB,2018).

MDÖP'de yer alan “M.1.1.1.1. Rakamları okur ve yazar. (Rakamların yazılış yönüne dikkat ettirilir.)” kazanımının TDÖP'de rakamların yazımına ilişkin kazanımla oldukça benzer olmasından ötürü, uzaktan eğitim süreçlerinin verimliliğini etkileyebileceği öngörülen zorlayıcı unsurların bu kazanım için de geçerli olacağı düşünülmektedir.

Çalışma kapsamındaki son program olan Fen Bilimle Dersi Öğretim Programı'nda alana özgü beceriler kapsamında “Bilimsel Süreç Becerileri, Yaşam Becerileri, Mühendislik ve Tasarım Becerileri” olmak üzere üç beceri başlığına yer verildiği ancak bu başlıklar altında bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin herhangi bir becerinin sunulmadığı belirlenmiştir. Programda yer alan diğer başlıklar ve kazanımlarda da benzer şekilde, bu becerilerle ve dolayısıyla uzaktan eğitim süreçleri ile bağlantılı ifadelerle yer verilmediği tespit edilmiştir.

Programda, konu ve kazanımlarda öğrencilerin günlük hayat ihtiyaçlarını gidermeye yönelik teknolojiler üretilmesini gözetilen bir yaklaşımı benimsemiş olmasına rağmen günümüzde her birey için yaşamsal temel araç haline gelmiş olan bilgi ve iletişim teknolojilerine değinilmemiştir. Bunun yerine aydınlatma ve ses teknolojileri ele alınarak teknolojik öğrencilerin söz konusu alana ait teknolojik araçların günlük yaşam içerisinde kullanımına ilişkin bilgi ve becerilerinin artırılması beklenmiştir. Ayrıca program genelinde bilimsel süreçlerin öğrenme ortamlarına aktarılmasının önemi ve gerekliliği üzerinde durularak disiplinlerarası bir bakış açısıyla araştırma-sorgulamaya dayalı öğrenme yaklaşımı temel alınmaya çalışılmıştır. Bu bulgular ışığında FBDÖP'de bilgi ve iletişim

teknolojilerine ilişkin kazanımlara ve diğer içerik unsurlarına yer verilmemiş olmasının gerek benimsenen bu yaklaşımın uygulamaya tam olarak dönüştürülebilmesi gerekse uzaktan eğitim süreçleri için temel teşkil eden söz konusu teknolojik çeşitliliğe yeterince yer verilmesi adına önemli eksikliklere yol açmış olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Günümüzde eğitim sorunlarının çözülebilmesi için bilişim teknolojilerinin işe koşulması bir ihtiyaç haline gelmiş, eğitim içinde bilişim teknolojilerinin kullanılması yeni bir eğitim şeklini ortaya çıkarmıştır. Bu yeni eğitim şekli “uzaktan eğitim”dir (İşman, 2008). Uzaktan eğitim mekan ve zamandan bağımsız olarak bilgiye en kolay, hızlı ve ekonomik yoldan ulaşılabilen eğitim şekli olması nedeniyle öğrenme süreçleri içerisindeki yerini ve önemini her geçen gün arttırarak eğitimde çeşitliliği arttırmakta ve bireylerin öğrenmelerine destek olmaktadır. Bununla birlikte içinde bulunduğumuz olağandışı dönemde bir tercihten öte zorunluluk haline gelerek dünya genelinde milyarlarca öğrencinin yararlandığı eğitim şekli olmuştur. Bu çalışmada ülkemizde uzaktan eğitim süreçleri aracılığıyla uygulanmasına devam eden ilkökul öğretim programlarından bazılarının (hayat bilgisi, sosyal bilgiler, Türkçe, matematik, fen bilimleri) uzaktan eğitime uygunluklarının incelenerek öğretim programlarının ve uzaktan eğitim süreçlerinin geliştirilmesine ilişkin öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgular kapsamında öğretim programlarının tamamında, programlar için ortak olarak sunulan anahtar yetkinlikler kapsamında uzaktan eğitim süreçleri için temel yetkinliklerden biri olan dijital yetkinliklere yer verilmiş olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte HBDÖP’de derse özgü beceriler arasında “Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanma” becerisine, SBDÖP’de ise “Dijital Okuryazarlık” becerisine yer verilmiş olduğu tespit edilmiştir. TDÖP’de beceri ifadesi yerine konu başlıkları tercih edilerek uzaktan eğitimle doğrudan ilişkili olan dijital okuryazarlık, teknoloji okuryazarlığı, z-kitap, z-kütüphane kavramlarına öğrenme temaları kapsamında değinilmiştir. Programlardaki kazanımlar ele alındığında, HBDÖP’de duyuşsal alana ait bazı kazanımların karşılanmış olduğu davranışların okul kapsamında sınırlandırılmış olduğu görülmüştür. Bu nedenden ötürü söz konusu kazanımların gözden geçirilerek mekandan bağımsız geneli işaret eden davranışlara yönelik kazanımların yazılmasının programın uzaktan eğitime uygunluğunun arttırılmasında fayda sağlayacağı öngörülmektedir.

Çalışmada TDÖP’nin genel olarak uzaktan eğitim sürecine uygun olmasına rağmen yazma becerisine ait oldukça kritik iki kazanımın uzaktan eğitim süreçleri aracılığıyla öğrenciler tarafından istedik şekilde kazanılabilmesinde belirgin bir takım zorlukların yaşanabileceği tespit edilmiştir. Konu alanı itibarıyla teknolojinin öğrencilere tanıtılmasına ve doğru kullanımının öğretilmesine en yakın öğretim programı olmasına rağmen FBDÖP’de kazanımlar dahil olmak üzere bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımına yönelik öne çıkan herhangi bir içerik unsuruna yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öğretim programlarının tamamında kazanımlar dışında uzaktan eğitim süreçlerine işaret eden bir program ögesine (içerik, öğrenme-öğretme yaşantısı, ölçme-değerlendirme etkinlikleri) yer verilmediği belirlenmiştir.

COVID 19 pandemisi pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yüz yüze eğitim uygulamalarına zorunlu olarak ara verilmesine neden olmuştur. Bununla birlikte eğitimin devam etmesi gerekliliği nedeniyle 23 Mart 2020 tarihi itibarıyla MEB tarafından alınan önlemler ve düzenlemeler doğrultusunda öğrencileri akademik ve sosyal açıdan destekleyen bir uzaktan eğitim sistemi kurulmuştur (Özer,2020). Bu sistem ile EBA (Eğitim Bilişim Ağı)’nın aktif olarak kullanılmasına ve beraberinde EBA TV yoluyla uzaktan eğitimin devam ettirilmesine karar verilmiş; bakanlık tarafından devam edecek olan eğitim şekli için öncelikli merkezin televizyon olduğu ve internetin beraberinde kullanılacağı ifade edilmiştir (MEB,2020).

Bilindiği gibi öğrenme öğretme süreçlerinin etkililiğini ve öğrenci başarısını doğrudan etkileyen faktörlerin başında okulların ve öğrencilerin sahip olduğu sosyo-ekonomik özellikler gelmektedir. Uzaktan eğitimin süreçlerinde okulların sahip olduğu imkanlardan kaynaklanan farklılıkların yerini öğrencilerin yaşadıkları evler arasındaki imkânlar almaya başlamıştır. Türkiye’de, uzaktan eğitim süreçlerinde etkisini daha fazla hissettiren ve dijital uçurum olarak adlandırılan (Salman, 2020) bu yetersizlikler göz önüne alındığında bakanlık tarafından uzaktan eğitim süreçleri için yapılan düzenlemelerde alt yapıda öncelikli olarak televizyonun tercih edilmiş olmasının haklı bir gerekçeye

dayandığı söylenebilir. Bununla birlikte pandemi sürecinin hemen sonrasında yaklaşık on beş günlük kısa bir süreç içinde söz konusu hazırlığın tamamlanmış olması da büyük bir çaba ve emeğin harcanmış olduğunu göstermektedir. OECD tarafından uzaktan eğitime ilişkin ülkelere sunulan öneriler incelendiğinde uzaktan eğitim süreçlerinde uygun olan tüm elektronik araçlardan yararlanılabileceği; televizyonun uygun olan bazı derslerin içeriğini “güçlendirmek” için kullanılabileceği belirtilmiş olduğu dikkati çekmektedir (OECD, 2020,2); çünkü TV ile yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarında geribildirim, değerlendirme, başarıyı ölçme ve değerlendirme gibi alanlarda yetersizlikler bulunmaktadır (Can, 2020).

Alanyazında yapılmış olan farklı çalışma sonuçlarında da (Korkmaz ve Toraman,2020; Olt, 2018; Tseng, Cheng ve Yeh, 2019; Keskin ve Kaya, 2020; Lall ve Singh, 2020; Hebecci ve diğerleri, 2020; Pınar ve Dönel, 2020) yeterli geribildirim sunulamaması uzaktan eğitim süreçlerinde öğrenci başarısını etkileyen en belirgin dezavantaj olarak ifade edilmektedir. Bu şekilde yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarının etkili ve kalıcı öğrenmenin önkoşullarından biri olan öğretmen-öğrenci etkileşimi ile öğrencilerin diğer arkadaşları ile olan iletişimlerini sağlanmasına da engel olacaktır. Özellikle ilkökul düzeyindeki öğrencilerin bilişsel gelişimlerinin ve akademik alt yapılarının yanısıra öz düzenleme becerilerinin de kendi öğrenme süreçlerini yönetecek düzeyde olmaması nedeniyle sözü edilen eksiklikler öğrenme kayıplarının artmasına neden olacaktır. Dolayısıyla uzaktan eğitim süreçlerinde televizyonun yanısıra çeşitli internet uygulamaları ile canlı ders şeklinde yürütülmeye başlanan senkron öğrenme süreçlerinin sözü edilen eksikliklerin azaltılmasına fayda sağlayacağı şüphesizdir. Bu nedenden ötürü belirli sınıf seviyelerinde (8,9,12) EBA canlı ders, diğer sınıf seviyelerinde ise EBA dışındaki platformlar üzerinden yürütülmeye çalışan (MEB, 2020) derslerin ortak ve resmi bir yazılım üzerinden geliştirilmeye yönelik gerekli altyapının MEB tarafından hazırlanmasının ülkemizde uzaktan eğitimin verimliliği ve sürekliliği için bir ihtiyaç olduğu söylenebilir. Çalışmada öğretim programlarının incelenmesinde senkron uygulamaların göz önüne alındığı düşünüldüğünde programlardan en üst düzeyde yararlanılabilmesi için uzaktan eğitim süreçlerinin bu şekilde yürütülmesinin bir pedagojik bir gereklilik olduğu da söylenebilir. Bununla birlikte öğrenciler için sözü edilen dijital eksikliklerin giderilebilmesi için MEB tarafından ihtiyaç sahibi öğrencilere tablet dağıtılması başarılı bir uygulama olmakla birlikte, dijital araçlara ulaşabilen öğrenci sayısının artırılabilmesi için İngiltere ve Japonya örneğinde olduğu gibi öğrencilere ödünç bilgisayar verilmesi (OECD,2020,2) yoluna da gidilebilir.

Öğretim programlarında yer alan hedeflere ulaşılabilmesinde programın uygulayıcıları olan öğretmenler belirleyici rol üstlenmektedir. Uzaktan eğitim süreçlerinde öğretmenlerin bu rolleri değişmemekle birlikte yukarıda belirtildiği gibi öğrenmede özerkleşmenin henüz tamamlanmadığı ilkökul döneminde öğrencilerin öğrenmelerinin desteklenmesi konusunda ailelere düşen rol daha da artmış ve belirginleşmiştir. Uzaktan eğitim süreçlerinde aileleri tarafından daha fazla destek gören öğrencilerin öğrenmeye karşı daha pozitif tutum sergiledikleri ve öğrenmeye yatkınlıklarının artmış olduğu ve aile desteğinin öğrencilerin öz yeterliklerini arttırmaktadır (OECD,2020). Uzaktan ve evde öğrenme her zaman ebeveynlere ağır bir yük bindirmekle birlikte çoğu ebeveyn çocuklarını yeni öğrenme ortamlarında desteklemek için mücadele etmektedir. Ülkeler ailelerin yükünü hafifletebilmek için online aile danışmanlığı, ev ziyaretleri dahil olmak üzere bu süreçte farklı önlemler alabilmektedir (Chang, G. C., ve Yano, S, 2020).

Uzaktan eğitim süreçleri nedeniyle kısalan ders süreleri nedeniyle evde yapılması beklenen tekrarların öğrenmeye olan katkısı daha belirgin hale gelmiştir. 39,854 öğrenci üzerinde yapılmış olan geniş kapsamlı bir araştırmada uygun miktarda verilecek olan ödevlerin uzaktan eğitim süreçlerinde edinilen bilgilerin pekiştirilmesi dışında öğrencilerin öz disiplinlerinin artırılmasına da katkı sağlayacağı belirtilmiştir (Sun, Tang ve Zuo, 2020). Bu durum özellikle ilkökul çağındaki öğrenciler için uzaktan eğitim süreçlerinde aile desteğinin ve katılımının önemini bir kere daha hatırlatmaktadır.

Uzaktan eğitim uygulamalarının aileler tarafından doğru bir şekilde desteklenebilmesi için onların yürütülen eğitim uygulamaları ve beraberinde uygulanan öğretim programları hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle çalışmada TDÖP için belirlenmiş olan kazanımlar gibi uzaktan eğitim aracılığıyla kazandırılmasında birtakım güçlükler yaşanabilecek ya da kalıcılığının sağlanabilmesi için canlı dersler dışında yapılacak ödevler ile tekrar edilmesi gereken kazanımlar konusunda ailelerin bilgilendirilmesi

önem taşımaktadır. Söz konusu bilgilendirmelerin programlar için hazırlanabilecek aile kılavuz kitapçıkları etkin bir şekilde gerçekleştirebileceği ve bu şekilde öğrencilere aileleri tarafından uzaktan eğitim süreçlerine paralellik gösteren bir akademik destek sağlanabileceği öngörülmektedir.

Öğretim süreçlerinin eksiksiz olarak yürütülebilmesi ve öğretim programlarının doğru bir şekilde uygulanabilmesi için gerçekleştirilen öğrenme yaşantılarının uygun ölçme-değerlendirme etkinlikleri ile birlikte yürütülmesi gerekmektedir. Öğretim programlarında da benzer şekilde “ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, kazanım ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.”(MEB,2018) denilerek ölçme-değerlendirme uygulamalarının eğitim süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olduğu ifade edilmiştir. Benzer bakış açısı ile uzaktan eğitim süreçlerinde öğrencilerin değerlendirilmesinde bu sürecin doğasına uygun olan ve öğretim programları için eksik olduğu belirlenen çevrimiçi ölçme araçlarından ve beraberinde yukarıda söz edilen ödevlerden yararlanılması önerilmektedir. Bu sayede elde edilecek sonuçların performans göstergeleri yerine süreç içerisinde sınırlı düzeyde sunulabilen geribildirimler yerine kullanılmasının da öğrencilerin akademik gelişimlerinin izlenebilmesi adına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Öğrenciler en iyi aktif katılım süreçleri sayesinde öğrenebilmektedir. İçinde bulunulan zaman diliminde COVID-19 öncesine dönülebilmesi ya da sınıflarda gerçekleştirilen etkinliklerin aynısının uzaktan eğitimle sürdürülebilmesi mümkün değildir(Kim, 2020). Şu halde en akılcı olan çözüm yolu şüphesiz uzaktan eğitim süreçlerini gözden geçirerek öğrenciler için en faydalı öğrenme fırsatlarını uzaktan eğitim yoluyla sunmak için gereken düzenlemeleri yapmaktır. Unesco (2020) tarafından yayınlanmış olan raporda uzaktan eğitim süreçlerinin niteliğinin artırılarak öğrenenlere eşit eğitim fırsatlarının sunulabilmesi için teknolojik hazırlık, içerik hazırlığı, pedagojik hazırlık ile izleme ve değerlendirme hazırlığı olmak üzere dört alanda hazırlık yapılmasını önerilmiştir. Söz konusu hazırlıklardan içerik hazırlığı kapsamında ülkelerin ulusal öğretim programları ile uyumlu öğrenme ve öğretme süreçlerinin hazırlanması yer almaktadır. Bu bağlamda çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar ve sunulan öneriler doğrultusunda öğretim programlarının gözden geçirilerek belirlenen eksiklerin giderilmesi ile uzaktan eğitim süreçleri için ortaya konulan emek, gösterilen çaba, ayrılan vakit ve harcanan ekonomik kaynaklardan elde edilmesi beklenen geri dönüşünün artacağı düşünülmektedir. Bu şekilde yapılacak olan düzenlemelerin mevcut şartlar altında zorunluluk olarak görülse bile eğitimde gelecekte ortaya çıkabilecek geçici kesintilerin telafi edilebilmesi ya da yüz yüze eğitimin desteklenebilmesi amacıyla uzaktan eğitim süreçlerinin daha sistematik şekilde yürütülmesine de önemli katkılar sağlayacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıyaman, Z., & Müdürlüğü, M. E. T. G. (2001). Uzaktan Eğitim Yoluyla Yabancı Dil Öğretimi. *The Turkish Online Journal Of Educational Technology Tojet*, 1(11), 92-97.
- Adnan, M., & Anwar, K. (2020). Online Learning amid the COVID-19 Pandemic: Students' Perspectives. *Online Submission*, 2(1), 45-51
- Al, U., & Madran, O. (2004). Web tabanlı uzaktan eğitim sistemleri: Sahip olması gereken özellikler ve standartlar.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *DEUHFED*, 9(1), 23-28.
- Bowen, Glenn A., (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, vol. 9, no. 2, pp. 27-40. DOI 10.3316/QRJ0902027.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.

- Chang, G. C., & Yano, S. (2020). How are countries addressing the Covid-19 challenges in education? A snapshot of policy measures.
- Corbin, J. ve Strauss, A. (2008). Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J. W. (2007). Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches (2. Baskı). USA: SAGE Publications.
- Hebebcı, M. T., Bertiz, Y., & Alan, S. (2020). Investigation of views of students and teachers on distance education practices during the Coronavirus (COVID-19) Pandemic. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), 267-282.
- Hrastinski, S. (2008). Asynchronous and synchronous e-learning. *EDUCAUSE Quarterly*, 4. <https://er.educause.edu/articles/2008/11/asynchronous-and-synchronouselearning>
- İbicioğlu, H. ve Antalyalı, Ö. L. (2005). Uzaktan Eğitimin Başarısında imkan Algı Motivasyon Ve Etkileşim Faktörlerinin Etkileri: Karşılaştırmalı Bir Uygulama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 325-338.
- İşman, A. (2008). Uzaktan eğitim. Pegem Akademi.
- Keegan, D. (1990). Foundations of distance education. London and New York: Routledge.
- Keskin, M., & Derya, Ö. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Kim, J. (2020). Learning and teaching online during Covid-19: Experiences of student teachers in an early childhood education practicum. *International Journal of Early Childhood*, 52(2), 145-158.
- Korkmaz, G., & Toraman, Ç. (2020). Are we ready for the post-COVID-19 educational practice? An investigation into what educators think as to online learning. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), 293-309.
- Krefting, L. (1991). Rigor in qualitative research: the assessment of trustworthiness. *The American Journal of Occupational Therapy*, 45 (3), 214-222.
- Lall, S., & Singh, N. (2020). COVID-19: Unmasking the new face of education. *International Journal of Research in Pharmaceutical Sciences*, 11(SPL1), 48-53.
- Olt, P. A. (2018). Virtually there: Distant freshmen blended in classes through synchronous online education. *Innovative Higher Education*, 43(5), 381-395.
- Özden, M. Y. (2004). Türkiye 2. Bilişim Şurası Eğitim Çalışma Grubu Taslak Rapor. <http://guide.ceit.metu.edu.tr/tbs/EgitimCalismaGrubuTaslakRaporuMYO.pdf> adresinden 21.12.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Pınar, M. A., & Dönel Akgül, G. (2020). The opinions of secondary school students about giving science courses with distance education during the Covid-19 pandemic. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 10(2), 461-486.
- Tseng, J. J., Cheng, Y. S., & Yeh, H. N. (2019). How pre-service English teachers enact TPACK in the context of web-conferencing teaching: A design thinking approach. *Computers & Education*, 128, 171-182
- MEB, (2018). Hayat bilgisi dersi 1,2 ve 3. sınıflar öğretim programı. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Ankara.
- MEB, (2018). Matematik dersi 1-8. sınıflar öğretim programı. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Ankara.
- MEB, (2018). Fen bilimleri dersi 3-8. sınıflar öğretim programı. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Ankara.
- MEB, (2018). Sosyal Bilgiler dersi 4-8. sınıflar öğretim programı. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Ankara.
- MEB, (2019). Türkçe dersi 1-8. sınıflar öğretim programı. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Ankara.
- MEB,2020.<http://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-23-martta-baslayacak-uzaktan-egitime-iliskin-detaylari-anlatti/haber/20554/tr> adresinden 23.12.2020 tarihinde erişilmiştir.

- Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Morgan, D. L. (1996). Focus groups as qualitative research (C. 16). New York: Sage publications.
- OECD,1.Strengthening online learning when schools are closed: The role of families and teachers in supporting students during the COVID-19 crisishttps://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=136_136615-o13x4bkowa&title=Strengthening-online-learning-when-schools-are-closed
- OECD,2. Education responses to covid-19: Embracing digital learning and online collaboration https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=120_120544_8ksud7oaj2&title=Education_responses_to_Covid-19_Embracing_digital_learning_and_online_collaboration 23.12.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Özer,M. (2020). Educational Policy Actions by the Ministry of National Education in the times of COVID-19 Pandemic in Turkey. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(3), 1124-1129.
- Subaşı, M., & Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Sun, L., Tang, Y., & Zuo, W. (2020). Coronavirus pushes education online. *Nature Materials*, 19(6), 687-687.
- UNESCO. (2020ı). COVID-19:10 Recommendations to plan distance learning solutions. <https://en.unesco.org/news/covid-19-10-recommendations-plan-distance-learning> 18.12.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4>. 12.12.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Moore, M. G. (Ed.). (2013). *Handbook of distance education*. Routledge.
- Wedemeyer, C. (1981). *Learning at the back door. Reflections on non-traditional learning in the lifespan*. Madison: University of Wisconsin.
- Yeşil, Y. (2017). Türkiye'de Mesleki Eğitimin Gelişimi Açısından Uzaktan Eğitim Faaliyetlerinin Önemi. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 22(3).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.